

ГУЗОРИШ ОИДИ ПЕШБУРДИ ОЗОДИВУ ДЕМОКРАТИЯ ДАР СОЛИ 2008

Аз ҷониби **Дафтари демократия, ҳуқуки инсон ва меҳнат 23 май соли 2008**
интишор шудааст (<http://www.state.gov/g/drl/rls/afdr/2008/104864.htm>)

Пешгуфтор

Мутобиқи қонуни Иёлоти Муттаҳида “Акт оиди пешбурди арзишҳои демократӣ” аз соли 2007 Департаменти давлатӣ гузориши мазкурро оиди қӯшишҳои ИМА дар пешбурди демократия ва ҳуқуки инсон дар мамолоки ғайридемократӣ ва кишварҳои ба низоми демократӣ гузаранда тайёр намудааст. Тибқи қонуни мазкур моро зарур аст, ки барои пешбурди принсипҳои демократӣ ва риояи ҳуқуки инсон бо созмонҳои ғайрихукуматӣ ва ашхоси алоҳида ҳамкориамонро идома дижем.

Мо ин гузоришро оиди фаъолиятамон дар 106 мамлакати дунё дар асоси машварат бо созмонҳои ғайрихукуматӣ ва бо назардошти вожаи “кишварҳои ғайридемократӣ ва ба низоми демократӣ гузаранда”, ки қонун муайян кардааст, таҳийа намудем. Мисолҳои мушаххасе, ки мо дар ин гузориш овардаем - барномаҳои муштарақ, дипломатияи мардумӣ, ташаббусҳои бисёрҷониба, ҳамкорӣ бо созмонҳои маҳалливу байнамилалӣ, барномаҳои ёрирасон, ва ғайра, - танҳо намунаи иқдомоти ИМА дар ҷодаи пешбурди демократия ва ҳуқуки инсон буда, тамоми фаъолияти моро дар ин соҳа инъикос намекунанд.

Гузориш самтҳои зеринро дар бар мегирад: 1) мавҷудияти интихоботи озоду одилона бо нишондоди дараҷаи рақобати воқеӣ; 2) мавҷудияти ҳокимияти хуб бо намояндагии ҳамаҷониба аз институтҳои шаффоғу масъул, аз ҷумла соҳторҳои мустақили қонунгузор ва судӣ, ки тибқи қонун фаъолият мекунанд; 3) мавҷудияти соҳторҳои пурӯздрати чомеаи шаҳрвандӣ, минҷумла ҳомиёни ҳуқуки инсон ва демократия, васоити ахбори оммаи мустақил ва иттифоқҳои касаба.

Гузориш ба ҷаҳор қисм ҷудо карда шудааст. Қисми аввал аз шарҳи муҳтасар оиди вазъи ҳуқуки инсон ва озодиҳои сиёсӣ дар ҳар як мамлакати дунё иборат буда, ба мазмуни параграфҳои якуму дувуми муқаддимаи Гузориши солонаи Департаменти давлатӣ оид ба вазъи ҳуқуки инсон шабоҳат дорад. Қисми дуввум шарҳи фаъолияти ИМА дар ҷодаи тарғиби принсипҳо, арзишҳо ва таҷрибаҳои демократӣ ва ҳуқуки инсон мебошад. Дар қисми саввум фаъолияти ҷории дипломатӣ, дипломатияи мардумӣ, кӯмаки беруна ва дигар корҳои ҷамъиятии сафорати ИМА дар Тоҷикистон, ки ба амалӣ гаштани мақсадҳои дар қисми дуввум зикршуда мусоидат мекунанд, ба

шакли васеътар инъикос ёфтаанд. Қисми чорум давоми он фаъолияти сафорат дар ҷодаи тарғиби ҳуқуқҳои фундаменталии инсон ва асосҳои ҳокимияти демократӣ мебошад, ки дар қисмҳои пешина инъикоси худро наёфтаанд.

ТОЧИКИСТОН

Қисми 1

Точикистон давлати авторитарӣ (худкома) буда, президенти он Эмомалӣ Раҳмон ва доираи дохилии тарафдорони содиқи ӯ ҳаёти сиёсиро ҳукмфармой мекунанд. Дар ҳоле, ки қонуни асосӣ (конститутсия) ҳуқуқҳои асосиро кафолат медиҳад, ҳукуматдорон ба принсипҳои демократӣ эҳтироми кам зохир менамоянд. Дар ин ҷо якчанд ҳизби сиёсӣ амал мекунанд, вале чандандешии (плюрализми) ҳақиқии сиёсӣ маҳдуд аст. Интихоботи президент, ки моҳи ноябри соли 2006 шуда гузашт, ноқис аз мусобиқаи воқеӣ буд ва Ҳизби ҳукмрони ҳалқӣ-демократии Точикистон дар интихоботи иловагӣ барои ҷойҳои парлумони милли дар соли 2007 ҳукмфармо буд. Сабтҳои ҳукумат оид ба ҳуқуқи башар заиф боқӣ монд ва коррупсияи васеъ паҳншуда ба ислоҳоти демократӣ, иқтисодӣ ва иҷтимоӣ мамониатро давом дод. Ҳадамоти ҳифзи ҳуқуқ ва амният бештар бо бечазомонӣ амал мекарданд ва иттиҳодияҳои муташаккили ҷинояткор таъсири бемаврид ва аз ҳад зиёди худро ба қишвар ҳамоно давом доданд. Системаи адлияи ҷиной ба таври васеъ беинсофона ва ноқобил дарк карда мешуд ва системаи номуваффақ ва ноқобили суди шаҳрвандӣ ба муҳити нокораи иқтисодӣ ҳисса мегузозишт. Рӯзномаҳои ҳаррӯза вучуд надоранд ва ҳукумат бештари воситаҳои аҳбори оммаро бевосита ё бавосита идора менамояд. Ҳамчунин ҳукумат ҷамъияти шаҳрвандиро бо роҳи эҷоди талаботи сангини сабти ном ва ба таври интихобӣ истифода бурдани бозрасиҳои маъмурий ё андоз барои мамониат ё қатъ кардани фаъолиятҳои созмонҳо маҳдуд кардааст. Сиёсати ҳукумат озодии диниро низ маҳдуд кардааст.

Қисми 2

Стратегияи ҳукумати Иёлоти Муттаҳида дар кумак кардан ба эҷоди эҳтиром нисбат ба принсипҳои демократӣ ва ҳуқуқи башар ба ислоҳоти қонунгузорӣ, эҷоди тавонмандии институтсионалий ва таҳия кардани амалияҳои хуби идоракунӣ ҳам бо ҳукумат ва ҳам бо шаҳрвандони алоҳида равона карда шудааст. Дар таҳия ва амалӣ кардани ин стратегия, Иёлоти Муттаҳида бо созмонҳои шарики ғайриҳукуматии маҳаллий ва байналмилалӣ, созмонҳои байналмилалӣ, ки дар қишвар намояндагӣ доранд ва ҳукуматҳои дигар ҳамкорӣ мекунад. Нахуст, барномаҳои ИМА оид ба ислоҳоти қонунгузорӣ ба қӯмак намудан барои аз нав тартиб додани қисмҳои асосии қонунгузорӣ, беҳсозии дурнамоҳои дарозмуддатӣ барои мутобиқат бо меъёрҳо ва ӯҳдадориҳои байналмилалӣ тамаркуз менамояд. Дувум, ҳадафи барномаҳои Иёлоти Муттаҳида ин беҳбудӣ бахшидан ба тавонмандии институтсионалии

мақомоти давлатӣ барои пуштибонии истилоҳоти демократӣ бо роҳи истифода аз кумаки техникӣ ва омӯзиш барои беҳтар кардани тавононии умумии муассисаҳои муҳими давлатӣ ва ҷамъияти шаҳрвандист, то беғаразона ва дар доираи қонун амал намоянд. Севум, барномаҳои Иёлоти Муттаҳида афроди асосиеро меомӯзонанд, ки дорои потенсиали пеш бурдани принсипҳои демократӣ аз доираи соҳторҳои давлатӣ ё ҷомеаи шаҳрвандӣ бошанд.

Кисми 3

Барномаҳои истроҳоти қонунгузории Иёлоти Муттаҳида ба аз нав тартиб додани қонунҳо дар се соҳаи муҳимтарин тамаркуз мекунад: адлияи ҷинӣ, истифодаи замин ва озодиҳои асосӣ. Барномаҳои Иёлоти Муттаҳида ба гурӯҳи кории расмӣ, ки ба аз нав тартиб додани кодекси тартиботи ҷинӣ машғул аст, кумаки техникӣ мерасонад ва Иёлоти Муттаҳида ба таври мунтазам бознигариҳои моҳиятиро пуштибонӣ ҳоҳад кард, ки кодексро бо меъёрҳои эътирофшудаи байналмилалӣ бештар мувоғиқ менамояд. Ҳамчунин, Иёлоти Муттаҳида модернизатсияи қонунҳои муқарраркундандаи истифодаи замини кишоварзиро барои такмил додани ҳукуқҳои соҳибияти кишоварzon, ки 70 дар сади аҳолии коргари кишварро ташкил медиҳанд, мунтазам пешбарӣ мекунад. Барномаҳои Иёлоти Муттаҳида кӯмакҳои техникии таҳиякуниро таъмин менамоянд ва созмонҳои ғайридавлатӣ амалӣ кардани истилоҳотро назорат мебаранд. Бо ҳадафи тақвияти озодиҳои асосӣ, соли 2007 Иёлоти Муттаҳида, дар ҳамкорӣ бо дигар аъзои ҷомеаи байналмилалӣ ҳукуматро маҷбур кард то таъминоти бемавриди маҳдудкундандаи лоиҳаҳои қонун дар бораи созмонҳои ғайридавлатӣ ва созмонҳои мазҳабиро аз байн бардорад. Ҷалби ҳукумат ба истроҳоти қонунҳои интихоботӣ душвор буд, ки он ҳоҳиш надоштани ҳукуматро барои ташаббус нишон додан ҷиҳати қадамҳои муҳим ба сӯи плюрализмо инъикос мекард. Ҳукумати Иёлоти Муттаҳида умед дорад, ки ягон Созмони ғайриҳукуматии Иёлоти Муттаҳидаро, ки дар соҳаи истроҳоти интихоботӣ дар гузашта муваффақ буд, дубора ҷалб намояд.

Бар замми пешбарии истроҳоти қонунгузорӣ, ҳадафи кумаки ИМА зиёд кардани тавонмандии муассисаҳои давлатӣ ва ҷомеаи шаҳрвандӣ барои пеш бурдан ва эътиром кардани принсипҳои демократӣ мебошад. Сафорат кӯшишҳои худро ба се муассисаи асосӣ тамаркуз мекунад: васоити аҳбори омма, суд ва ҳизбҳои сиёсӣ. Дар бахши васоити аҳбори омма барномаҳо барои соҳибихтиёrona амал кардани нашрияҳои чопӣ ва электронӣ кумак мекунанд. Ҳар сол сафорат аз Иёлоти Муттаҳида рӯзноманигоронро бо мақсади гузаронидани омӯзишҳо дар бораи ҷиҳатҳои таҳассусии рӯзноманигорӣ даъват менамояд. Дар соли 2007, сессияҳои омӯзишӣ дар мавзӯи чӣ тавр иттифоқи рӯзноманигорон метавонад кодекси ахлоқро тартиб дихад, тамаркуз намуд. Ҳамчунин сафорат гурӯҳҳои телевизионии маҳаллиро барои сафар намудан ба Иёлоти Муттаҳида ва омода кардани фильмҳои ҳучҷатӣ барои пахши маҳаллӣ дар бораи масъалаҳои ҷолиби рушди демократӣ дар кишвар маблағгузорӣ мекунад. Маблағгузории Иёлоти Муттаҳида ба созмони ғайриҳукуматӣ имкон медиҳад, ки барномасозиро барои марказҳои мустақили телевизионӣ дар саросари кишвар таъмин

намоянд. Дар бахши қонунй, лоиҳаи мудовими ислоҳоти замин кумаки ҳуқуқиро ба садҳо фермер, ки даъвои ҳуқуқ ба соҳибият мекунанд, мерасонад. Ин лоиҳа масъалаи дорои хусусияти баланди сиёсиро ба салоҳияти судҳо мегузорад ва ҳоҳишмандӣ ва қобилияти судҳоро дар истифодаи одилонаи қонун меозмояд. Дар бахши адлияи чиной, барномаҳои Иёлоти Муттаҳида барои судҳо ва адвокатҳо омӯзиш мегузаронад. Мутаассифона, ҳукumatдорон барои пешгирӣ кардани таҳияи барномаи ҳизбиву сиёсии Иёлоти Муттаҳида, талаботҳои сангини сабти созмонҳои ғайридавлатиро истифода бурданд, ки боз инъикоси бемайлӣ ба таҳияи муҳити сиёсии плюралистӣ мебошад.

Бисёр барномаҳои иловагии Иёлоти Муттаҳида ба қӯшишҳои пешбарии демократия бо роҳи матраҳ кардани зарфиятҳои институционалӣ ё рушди фардӣ саҳм мегузоранд. Барои матраҳ кардани масъалаҳои идоракуни нокофӣ ва ҳисботдиҳанд набудан дар дохили ҳукumat, барномаи беҳбудии идоракуни маҳаллӣ, ки аз тарафи Иёлоти Муттаҳида маблағузорӣ шудааст, максади таъмин намудани қумак дар ғайримутамарказонидан ва беҳбудӣ бахшидан ба идоракуни маҳаллиро мавриди ҳадаф қарор медиҳад. Лоиҳа маҳсусан ба беҳтар кардани имкониятҳои ҳокимиyaтҳои маҳаллӣ дар соҳаи буҷет ва молия, идораи заҳираҳо ва расонидани хадамоти ҷамъиятӣ равона карда шудааст. Үнсури асосӣ ин тақвият бахшидан ба ҳисботдиҳандагии дутарафаи байни ҳокимиyaтҳои маҳаллӣ ва ҷомеаи маҳаллии шаҳрвандӣ ба воситаи омӯзиши муштарак ва таҳияи лоиҳа мебошад. Ҳамчун як қисми барнома, як гурӯҳи ҳукumatдорони миллӣ ва маҳаллӣ ба сафари омӯзишӣ ба Иёлоти Муттаҳида ҷиҳати омӯҳтани он масъала, ки муниципалитетҳо чӣ тавр метавонанд хадамоти худро барои шаҳрвандони худ беҳтар кунанд, фиристода шуданд.

Қисми 4

Иёлоти Муттаҳида барои муайян кардани афроде, ки метавонанд бо роҳи таҳияи барномаҳои рушди қасбӣ принципҳои демократияро дар доираи соҳторҳои давлатӣ ва ҷомеаи шаҳрвандӣ пешбарӣ намоянд, фаъолият мебарад. Сафорат барномаҳои мубодилавиро идора мекунад, ки кормандони қасбии соҳаи васоити аҳбори омма, судҳо, кормандони ҳифзи ҳуқуқ, парлумон, ҳукumatдорон ва фаъолони ҷомеаи шаҳрвандиро ба Иёлоти Муттаҳида мефиристад. Үнсурҳои ҳар як барнома таъсири назаррас ба масъалаҳои демократия ва ҳукми қонунро дарбар мегиранд. Барномаҳои мубодилавӣ барои ҳабарнигорон ба озодии матбуот тамаркуз менамояд ва сафорат ҳабарнигорони соҳибистеъодро барои сафар ба Иёлоти Муттаҳида вобаста ба сафарҳои маҳсуси гузоришидӣ ва боздидҳои мавзӯй маблағузорӣ мекунад, ки ба иштироккунандагон масъалаҳои муҳими ба васоити аҳбори омма таъсиркунандаро фош месозад. Моҳи декабри соли 2007 ҷаҳор корманди парлумон, аз ҷумла раиси палатаи поёни Кумитаи Ҳуқуки башари парлумон ба Иёлоти Муттаҳида сафар карданд, то принципҳои идораи демократиро бо қонунгузорон, олимон ва дигар кормандони ҷомеаи шаҳрвандӣ баррасӣ намояд. Соли 2007 низ Иёлоти Муттаҳида 17 афсари миёна ва баландрутбаи ҳарбӣ ва кормандони ҳукumatиро, ки бо масъалаҳои мудофия сару кор доранд, ба конфонсе

фиристод, ки аз тарафи Маркази Чорч С. Маршал маблағтузорй мешуд ва он дар бораи ислоҳоти мудофиа, идораи шаҳрвандии қувваҳои ҳарбӣ, идораи хуб ва ҳукуки башар баҳшида шуда буд. Соли 2007 сафорат сафари 10 ҷавонзани роҳбар, аз ҷумла кормандони ҳукумати маҳаллиро ба Иёлоти Муттаҳида дар ҷорҷӯби барномаи роҳбарй маблағтузорй кард.

Ҳамчунин Иёлоти Муттаҳида барномаҳои рушди иҷтимоӣ ва ҷомеаи шаҳрвандиро дастгирӣ менамояд. Як шарики иҷроқунандаи Иёлоти Муттаҳида ба созмонҳои ғайридавлатие, ки бояд раванди баланди техникии қайди давлатиро бигузаранд, дастгирии ҳуқуқиро таъмин менамояд. Сафорат созмонҳои ғайридавлатии маҳаллиро, ки бо намояндагони ҳукумат ва ҳизбҳои оппозитсионии сиёсӣ воҳӯриҳои ҷамъиятии моҳона баргузор менамоянд, бо грантҳои ҳурд таъмин менамояд. Барномаи дастгирии ассотсиатсияи истифодабарадагони об, ки аз тарафи Иёлоти Муттаҳида маблағтузорй шудааст, машқи миллии эҷоди демократия мебошад, ки фермеронро барои ҷалб намудани мақомоти маҳаллӣ дар масъалаҳои истифодаи об ва дар ҳокимияти маҳаллӣ бештар фаъол шуданро қудратманд месозад. Аз тариқи барномаҳои рушди иҷтимоии сафорат, масъуонии расмии Иёлоти Муттаҳида мунтазам масъалаҳои демократия ва ҳуқуқҳои башарро бо доираи васеъи ҷомеа дар гӯшаву канори Амрико, дар мактабҳову донишгоҳҳо ва дигар толорҳои мачлиси сарораси қишвар баррасӣ мекунанд.

Ҳадафи барномаҳои Иёлоти Муттаҳида эҷод кардан ва тақвият баҳшидан ба тавонмандии маҳаллӣ барои пешгирий ва мубориза бар зидди қочоқи одамон дар қишвар ва ҳимояи қурбониён аз қочоқшавӣ аз минтақа ба минтақа, ба восита ва дар ҳудуди минтақа мебошад. Иёлоти Муттаҳида танҳо ду паноҳгоҳи қурбониёни қочоқи одам дар қишварро маблағтузорӣ мекунад. Барномаҳои Иёлоти Муттаҳида бо тамаркуз ба пуштибонии давомдор ва эҷоди тавонмандии марказҳои бӯхронӣ, телефонҳои боварӣ ва паноҳгоҳҳо, аз ҷумла омӯзиши қасбии ҳимоя ва эҳӯ барои гурӯҳҳои осебпазири мавриди ҳадаф, ба қурбониён кумак мерасонад. Моҳи январи соли 2008 маблағтузории Иёлоти Муттаҳида ба кушодани маркази омӯзиши зидди қочоқи одам дар Факултаи ҳуқуқшиносии Донишгоҳи давлатии миллии Тоҷикистон имкон дод. Шарики иҷроқунандаи аз тарафи Иёлоти Муттаҳида маблағтузоришуда коршиносонро барои омӯзонидани кормандони ҳифзи ҳуқуқ, прокурорҳо, судяҳо ва кормандони сарҳад дар бораи чӣ тавр муайян ва кумак кардани қурбониён ва чӣ тавр тафтиш ва таъқиб кардани қочоқчиён ҷалб намуд.